

Aleksander Hetko

Dekret Warszawski

- postępujące wywłaszczenie
nieruchomości

NIERUCHOMOŚCI

NIERUCHOMOŚCI

Dekret Warszawski – postępujące wywłaszczenie
nieruchomości

Polecamy nasze publikacje z tej serii:

Dariusz Okolski

UMOWA O ROBOTY BUDOWLANE, wyd. 5

Maciej Bielecki

**KLUCZOWE DECYZJE I UMOWY W INWESTYCJACH
BUDOWLANYCH**

Piotr Kunicki

UMOWA DEWELOPERSKA

Jacek Jaworski

ZAWÓD POŚREDNIKA W OBROCIE NIERUCHOMOŚCIAMI

Ireneusz Weiss, Robert Jurga

INWESTYCJE BUDOWLANE, wyd. 4

Maciej Tertelis

**NIERUCHOMOŚCI W PROJEKTACH FINANSOWANYCH
PRZEZ UE**

Lesław Myczkowski

SPÓŁDZIELNIE MIESZKANIOWE, wyd. 7

Legalis
System Informacji Prawnej

www.sklep.beck.pl

Dekret Warszawski – postępujące wywłaszczenie nieruchomości

Aleksander Hetko

WYDAWNICTWO C. H. BECK
WARSZAWA 2008

Redakcja: Iwona Duda

© Wydawnictwo C. H. Beck 2008

Wydawnictwo C. H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: DTP Service
Druk i oprawa: Cyfrowe Centrum Druku i Fotografii, Bydgoszcz

ISBN 978-83-255-0347-5

Spis treści

Wykaz skrótów	IX
Bibliografia	XIII
Wprowadzenie	XXV
1. Pojęcie „wywłaszczenia” i jego warianty	1
1.1. Próby definiowania „wywłaszczenia”	1
1.2. Wywłaszczenie a nacjonalizacja	3
1.3. Wywłaszczenie cudzoziemców	6
1.4. Standardy międzynarodowe	6
1.5. Wywłaszczenie a ograniczanie własności	8
1.6. Wywłaszczenie faktyczne i postępujące	8
1.7. Przesunięcia majątkowe dokonywane przez podmioty publiczne	9
1.8. Podsumowanie w kontekście Dekretu	11
2. Polskie konstytucje na temat wywłaszczenia i nacjonalizacji	13
2.1. Konstytucja Marcowa z 1921 r.	13
2.2. Manifest PKWN	14
2.3. Konstytucja Lipcowa z 1952 r.	17
2.4. Konstytucja RP z 1997 r.	19
3. Akty nacjonalizacyjne towarzyszące Dekretowi	23
3.1. Reforma rolna	25
3.1.1. Definiowanie nieruchomości objętych reformą rolną	26
3.1.2. Rozszerzanie zakresu wywłaszczenia na podstawie reformy rolnej	32
3.1.3. Zagarnięcie zabytków ruchomych „przy okazji” reformy rolnej	40
3.2. Nacjonalizacja przemysłu i handlu	41
3.3. Przejmowanie prywatnych kamienic	50

4. Mienie poniemieckie i żydowskie	54
5. Dekret Warszawski – założenia normatywne	61
5.1. Cel Dekretu	61
5.2. Obejmowanie gruntów w posiadanie przez m.st. Warszawę	64
5.3. Prawo składania Wniosków	67
5.4. Odrębna własność budynków	70
5.5. Odszkodowanie	72
6. Stosowanie Dekretu i kolejne regulacje prawne	74
6.1. Ustawa z 12.3.1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości	77
6.2. Ustawa z 14.7.1961 r. o gospodarce terenami w miastach i osiedlach	82
6.3. Uchwała Nr 11 RM z 27.1.1965 r. w sprawie oddania niektórych terenów na obszarze m.st. Warszawy w wieczyste użytkowanie	86
6.4. Ustawa z 29.4.1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości	87
6.4.1. Wygaszanie roszczeń odszkodowawczych z Dekretu	87
6.4.2. Nowe uprawnienia dla poszkodowanych Dekretem	90
6.5. Ustawa z 29.9.1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości	92
6.6. Ustawa z 21.8.1997 r. o gospodarce nieruchomościami	93
6.6.1. Kontynuacja rozwiązań z poprzedniej ustawy	93
6.6.2. Nowe zasady pierwszeństwa dla byłych właścicieli	95
6.7. Zbieg uprawnień przyznanych na podstawie Dekretu i późniejszych regulacji do niego się odnoszących	99
6.8. Różny status prawny poszczególnych osób wywodzących swoje prawa z Dekretu	101
7. Umowy międzynarodowe	103
8. Charakter uprawnień dekretowych i tryb administracyjny ich rozpatrywania	107
8.1. Droga sądowa w sprawach na tle reformy rolnej	107
8.2. Charakter Wniosku	116

9. Pozostawanie w zgodności z planem	126
9.1. Badanie zgodności z planem	126
9.2. Status prawny wnioskodawców z wadliwymi odmowami	131
9.3. Problem długotrwałego rozpatrywania Wniosków	132
10. Zbywalność uprawnień dekretowych wynikających z prawidłowo złożonych Wniosków	136
11. Wnioski „częściowe”	142
12. Kolidzja z prawami osób trzecich	145
12.1. Rozporządzenie gruntem na rzecz osoby trzeciej	146
12.1.1. Przed rozpatrzeniem Wniosku	146
12.1.2. Po nieważnym oddaleniu Wniosku	153
12.2. Uwłaszczenie z mocy prawa państwowych osób prawnych	162
12.3. Uwłaszczenie na Wniosek	165
12.4. Inne sytuacje	167
13. Wnioski o grunty zamienne	172
14. Podsumowanie	174
Dekret o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy z dnia 26 października 1945 r.	176

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

GospNierU	ustawa z 21.8.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 ze zm.)
Dekret	dekret RM z 26.10.1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy (Dz.U. Nr 50, poz. 279 ze zm. wyn.)
Dekret PKWN	dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 6.9.1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (t.j. Dz.U. z 1945 r. Nr 3, poz. 13 ze zm.)
DekretPKWNR	rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z 1.3.1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz.U. Nr 10, poz. 51 ze zm.)
EKPC	Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
<i>GospGruntU</i>	<i>ustawa z 29.4.1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (t.j. Dz.U. z 1991 r. Nr 10, poz. 127 ze zm.) – akt nieobowiązujący</i>
KC	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm.)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
KPA	ustawa z 14.6.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 ze zm.)
KPC	ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296 ze zm.)

KWU	ustawa z 6.7.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j. Dz.U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm.)
<i>MajOpD</i>	<i>dekret z 8.3.1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz.U. Nr 13, poz. 87 ze zm.) – akt nieobowiązujący</i>
PaństwNRU	ustawa z 12.3.1958 r. o sprzedaży nieruchomości Państwowego Funduszu Ziemi oraz uporządkowaniu niektórych spraw związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej i osadnictwa rolnego (t.j. Dz.U. z 1989 r. Nr 58, poz. 348 ze zm.)
PrzejGospNarU	ustawa z 3.1.1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej (Dz.U. Nr 3, poz. 17 ze zm.)
<i>WywłaszczeniU</i>	<i>ustawa z 12.3.1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości (t.j. Dz.U. z 1974 r. Nr 10, poz. 64 ze zm.) – akt nieobowiązujący</i>

2. Organy orzekające

ETS	Europejski Trybunał Sprawiedliwości
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny

3. Czasopisma i publikatory

AUWr	Acta Universitatis Wratislaviensis
Biuletyn RPO	Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich
Biuletyn SN	Biuletyn Sądu Najwyższego
Dz.U.	Dziennik Ustaw
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
KP	Kontrola Państwowa
KPPubl.	Kwartalnik Prawa Publicznego
MoP	Monitor Prawniczy
NP	Nowe Prawo

ONSA	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
ONSAiWSA	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkich Sądów Administracyjnych
OSA	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSNAPiUS	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNCK	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna i Karna
OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Pracy
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OwSG	Orzecznictwo w Sprawach Gospodarczych
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego seria A
Pal.	Palestra
PiP	Państwo i Prawo
PN	Przeгляд Notarialny
PPH	Przeгляд Prawa Handlowego
PS	Przeгляд Sądowy
PUG	Przeгляд Ustawodawstwa Gospodarczego
Rej.	Rejent
RNPr	Roczniki Nauk Prawnych
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
Rzeczp.	Rzeczpospolita
SM	Sprawy Międzynarodowe
SP	Studia Prawnicze
TPP	Transformacje Prawa Prywatnego
Wok.	Wokanda

4. Inne skróty

art.	artykuł
KRN	Krajowa Rada Narodowa
m.in.	między innymi
m.st.	miasto stołeczne
MS	Minister Sprawiedliwości
nast.	następny (-a, -e)
niepubl.	niepublikowany (-a, -e)
Nr	numer
pkt	punkt
PKWN	Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego
poz.	pozycja
RM	Rada Ministrów
s.	strona
t.	tom
t.j.	tekst jednolity
uchw.	uchwała
uchw. (7)	uchwała w składzie siedmiu sędziów
ust.	ustęp
wyr.	wyrok
z.	zeszyt
ze zm.	ze zmianami
zob.	zobacz

Bibliografia

R. Andrzejczuk, Nadużycie prawa w świetle art. 17 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, RNPr 2006, t. 16, z. 1, s. 69–80;

R. Andrzejczuk, Ochrona prawa własności w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, RNPr 2005, t. 15, z. 1, s. 117–134;

M. Andrzejewski, Wywłaszczenie oraz inne formy ograniczenia prawa własności i innych praw rzeczowych w prawie ochrony przyrody w Europie w okresie międzywojennym, GSP 2006, Nr 15, s. 205–216;

P. Bachmat, Uwagi na temat horyzontalnego oddziaływania Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, PiP 2001, Nr 10, s. 79–91;

E. Bagińska, Odpowiedzialność odszkodowawcza za wykonywanie władzy publicznej, Warszawa 2006;

M. Bednarek, Przemiany własności w Polsce. Podstawowe koncepcje i konstrukcje normatywne, Warszawa 1994;

M. Bernaczyk, Roszczenie o zwrot wywłaszczonej nieruchomości w ujęciu podmiotowym na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, AUWr, PPIA 2005, Nr 67, s. 25–56;

Ł. Bielecki, Nacjonalizacja nieruchomości ziemskich na obszarze południowo-wschodniego pogranicza Polski, cz. I, Rej. 2007, Nr 5, s. 9;

Ł. Bielecki, Nacjonalizacja nieruchomości ziemskich na obszarze południowo-wschodniego pogranicza Polski, cz. II, Rej. 2007, Nr 6, s. 50;

G. Bieniek, S. Kalus, Z. Marmaj, E. Mzyk, Ustawa o gospodarce nieruchomościami. Komentarz, wyd. 2, Warszawa 2007;

S. Breyer, Przeniesienie własności nieruchomości, Warszawa 1975;

S. Breyer, Z zagadnień cywilistycznych nowego prawa wywłaszczeniowego, NP 1958, Nr 6;

A. Bura, Kilka uwag na temat nabycia z mocy prawa gruntów zajętych pod drogi publiczne, Rej. 2002, Nr 1, s. 129;

B. Burian, Pierwszeństwo nabycia nieruchomości, Kraków 2004;

I. Chabielski, Odbudowa stolicy w świetle nowych dekretów, PiP 1946, Nr 4;

A. Chmielewska, Wywłaszczanie i zwrot wywłaszczonych nieruchomości, KP 2002, Nr 4, s. 70–78;

W. Chróścielewski, Organ administracji publicznej w postępowaniu administracyjnym, Warszawa 2002;

S. Cichosz, T. Szawłowski, Wykład XXXI – O własności nieruchomości na obszarze m.st. Warszawy, Zaoczne Studium Prawne „Prawo rzeczowe w praktyce”, Warszawa 1960, z. 31;

Z. Cichoń, W. Hermeliński, Sprawa mienia zabużańskiego przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu, Pal. 2003, Nr 1–2;

A. Cisek, Zbywanie przez gminy części budynków, Rej. 1997, Nr 10, s. 44–54

W. Czapliński, Pojęcie reparacji wojennych w prawie międzynarodowym. Reparacje po drugiej wojnie światowej, SM 2005, Nr 1, s. 66–78;

J. Czerwiakowski, Kilka zagadnień wybranych z zakresu gospodarki terenami w Warszawie, Pal. 1961, Nr 1;

J. Czerwiakowski, Oddawanie terenów w Warszawie w wieczyste użytkowania, Pal. 1990, Nr 6;

J. Czerwiakowski, Zasady prawne dysponowania terenami i budynkami na potrzeby publiczne w Warszawie, PUG 1949, Nr 6;

J. Czerwiakowski, Uprawnienia byłych właścicieli gruntów w m.st. Warszawie – wczoraj i dzisiaj, Pal. 1985, Nr 9;

W. Ćwiek, „Uwłaszczenie” przez zasiedzenie, czyli to, czego nie przybędzie, Nieruchomości 2006, Nr 7;

G. Domański, M. Świątkowski, Naruszenie przypisywanej państwu umowy z inwestorem zagranicznym a naruszenie traktatu o ochronie inwestycji, PPH 2006, Nr 11;

G. Domański, M. Świątkowski, Pojęcie „wywłaszczenia” w umowach międzynarodowych o ochronie inwestycji, PPH 2006, Nr 3;

T. Domińczyk, Mienie opuszczone i mienie poniemieckie, PS 2007, Nr 9, s. 5–17;

M. Drela, Własność zabytków, Warszawa 2006;

A. S. Duda, Interes prawny w polskim prawie administracyjnym, Warszawa 2008;

D. Dudek, Obligacje II RP w świetle Konstytucji Trzeciej Rzeczypospolitej, [w:] *Ius et veritas. Księga poświęcona pamięci Michała Staszewicza*, D. Dudek, A. Janicka, W. Sz. Staszewski (red.), Lublin 2003;

W. Dudek, Regulowanie odszkodowań wynikających z roszczeń na tle ustawodawstwa nacjonalizacyjnego, PiP 1968, Nr 7, s. 974;

T. Dybowski, Ochrona prawa własności na tle konstytucyjnej koncepcji źródeł prawa w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, [w:] Trybunał Konstytucyjny Księga XV-lecia, F. Rymarz, A. Jankiewicz (red.), Warszawa 2001;

T. Dybowski (red.), System Prawa Prywatnego. Prawo Rzeczowe, t. 3, Warszawa 2003;

T. Dybowski, Własność w przepisach konstytucyjnych wedle stanu obowiązywania w roku 1996, [w:] Konstytucja i gwarancje jej przestrzegania, Księga pamiątkowa ku czci prof. Janiny Zakrzewskiej, Warszawa 1996;

P. Dzienis, Odpowiedzialność cywilna władzy publicznej, Warszawa 2006;

D. Fiedorow, Rola Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w kształtowaniu wspólnotowego standardu ochrony prawa własności jako prawa podstawowego, KPPubl. 2004, Nr 1, s. 7–66;

T. Filipowicz, Prywatyzacja nieruchomości przejętych ustawą nacjonalizacyjną, Nieruchomości 2008, Nr 3;

J. Forystek, Bezprawie legislacyjne jako źródło szkody, Rzeczp. 2003, Nr 133;

J. Forystek, Nieakt (actum non existens) w demokratycznym państwie prawa, TPP 2002, z. 2;

J. Frelich, Polemiki i refleksje. Zasada pierwszeństwa wyrażona w art. 34 ust. 1 ustawy o gospodarce nieruchomościami w świetle uchwały nr W 19/95 Trybunału Konstytucyjnego, Rej. 1998, Nr 10;

E. Gapska, Odpowiedzialność Skarbu Państwa za bezprawie judykacyjne, Pal. 2008, Nr 1–2;

B. Garlacz, Wypędzenia, cz. I – Jak wysiedlano Niemców po II wojnie światowej, Nieruchomości 2007, Nr 5;

B. Garlacz, Wypędzenia, cz. II – Konfiskata majątków niemieckich po II wojnie światowej – przegląd ustawodawstwa, Nieruchomości 2007, Nr 6;

S. Garlicki, Przyczynki i Wskazania. Odpowiedzialność hipoteczna na obszarze m.st. Warszawy, PN 1947, Nr 11;

M. Gdesz, Rewindykacja nieruchomości wyłączonej w trybie dekretu wyłączeniowego z dnia 7 kwietnia 1948 r., Pal. 2003, Nr 5–6;

M. Gdesz, Rewindykacja nieruchomości wyłączonej w trybie dekretu wyłączeniowego z dnia 26 kwietnia 1949 r., Pal. 2003, Nr 9–10;

M. Gdesz, Prawnosądowe problemy stanu prawnego nieruchomości ponemieckich, PS 2001, Nr 3;

S. Gebethner, Charakter prawny układów republikańskich, Rzeczp. 2004, Nr 30, 32, 35;

A. Gill, Glosa do wyroku NSA z 20.9.2002 r. I SA 428/01 [Dot. śmierci strony po wszczęciu postępowania; nieważności decyzji wskutek rażącego naruszenia prawa], OSP 2004, Nr 3, poz. 33a;

M. Glasek, A. Malecka, P. Sadowski, Status prawny nieruchomości bezprawnie przejętych przy przeprowadzaniu reformy rolnej, PUG 2005, Nr 6;

E. Gniewek (red.), System Prawa Prywatnego. Prawo rzeczowe, t. 4, Warszawa 2005;

E. Gniewek, O prawie własności – w kontekście prac Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego, *Rej.* 2008, Nr 2;

H. Golanowski, Problemy reprivatyzacji gruntów warszawskich w świetle aktualnie obowiązujących przepisów prawa, *MoP* 1998, Nr 2;

P. Gołaszewski, Ustalanie wysokości opłaty symbolicznej za użytkowanie wieczyste gruntów warszawskich, cz. I, *Nieruchomości* 2008, Nr 1;

P. Gołaszewski, Ustalanie wysokości opłaty symbolicznej za użytkowanie wieczyste gruntów warszawskich, cz. II, *Nieruchomości* 2008, Nr 2;

W. Góralski, Transfer, obywatelstwo, majątek. Trudne problemy stosunków polsko-niemieckich, *Studia i dokumenty*, Warszawa 2005;

J. Górowski, Roszczenia odszkodowawcze byłych właścicieli aptek przeciwko Skarbowi Państwa w orzecznictwie sądów, *PS* 2008, Nr 5;

A. Herman, A. Wąsowski, Dobra kultury: nie reprivatyzacja, lecz restytucja, czyli powrót do prawowitego właściciela (cz. 1), *Rzeczp.* 2007, Nr 264, s. c7;

A. Herman, A. Wąsowski, Dobra kultury: nie reprivatyzacja, lecz restytucja, czyli powrót do prawowitego właściciela (cz. 2), *Rzeczp.* 2007, Nr 265;

E. Janeczko, Reforma rolna na tle orzecznictwa sądów i Trybunału Konstytucyjnego (zagadnienia wybrane), *Rej.* 2005, Nr 1;

S. Jarosz, Zagadnienie konstytucyjnych podstaw reprivatyzacji, *PiP* 1999, Nr 7;

S. Jarosz-Żukowska, Konstytucyjna zasada ochrony własności, *Kraków* 2003;

S. Jarosz-Żukowska, Spory wokół pojęcia wywłaszczenia w ujęciu Konstytucji RP, *PiP* 2001, Nr 1;

S. Jarosz-Żukowska, „Słuszne” odszkodowanie jako konstytucyjna przesłanka dopuszczalności wywłaszczenia, *AUWr, PPiA* 2005, Nr 68, s. 113–140;

A. Jaroszyński, Głosa do wyroku SN z 27.11.2002 r., I CKN 1215/00 [Dot. gruntów warszawskich; odszkodowania za bezprawne pozbawienie nieruchomości; tryb dochodzenia roszczeń], *OSP* 2004, Nr 1, poz. 3c;

M. Kaliński, Głosa do wyroku NSA z 22.8.2000 r., IV SA 2582/98, *Rej.* 2001, Nr 12, s. 128;

M. Kaliński, Odszkodowanie za utratę lokali w budynkach na gruntach warszawskich, *Rej.* 2006, Nr 3, s. 179;

M. Kaliński, Szkada na mieniu i jej naprawienie, Warszawa 2008;

W. J. Katner, Głosa do wyroku NSA z 13.9.2001 r., IV SA 1246/99, *OSP* 2003, Nr 7–8, poz. 90a;

W. J. Katner, Uwarunkowania prawne reprivatyzacji w Polsce (Zakres przedmiotowy i podmiotowy, roszczenia reprivatyzacyjne), PiP 2003, Nr 7;

S. Kolanowski, Kresy Wschodnie i mienie „zabużańskie”, cz. IV – podstawy prawne i możliwości realizacji uprawnień „zabużańskich”, Nieruchomości 2006, Nr 12;

T. B. Komisarczuk, Grunty warszawskie [Dot. podatku dochodowego], Przegląd Podatkowy 1999, Nr 11;

J. Konopka, Międzypaństwowe umowy o odszkodowanie za nacjonalizowane mienie cudzoziemców, SM 1967, Nr 4, s. 62 i nast.;

Ł. Korózs, D. Kozłowska, Przedawnienie odszkodowania za wywłaszczenie nieruchomości, Nieruchomości 2001, Nr 8;

D. Kozłowska, E. Mzyk, Grunty Warszawskie, wyd. 2, Zielona Góra 2000;

E. Kremer, Pierwszeństwo w nabyciu nieruchomości w trybie bezprzetargowym – na podstawie ustawy o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa, Rej. 2000, Nr 7–8;

M. A. Król, Ograniczenia prawa własności w sferze korzystania z nieruchomości gruntowej związane z prowadzeniem działalności wytwórczej w rolnictwie, [w:] Własność i jej ograniczenia w prawie polskim. Materiały konferencyjne, *K. Skotnicki* (red.), 2004, s. 139–160;

J. Kuropatwiński, Ekspertyza powstania wierzytelności w polskim prawie cywilnym, Bydgoszcz 2006;

I. Lach, Przedmiot ochrony prawa do własności w ujęciu Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, SP 2000, Nr 3–4, s. 5–32;

J. Lang, O odszkodowaniu za nieruchomości zajęte pod drogi publiczne, Zeszyty Prawnicze Biura Studiów i Ekspertyz Sejmu 2006, Nr 2, s. 197–200;

I. Lewandowska, Bez rejestrów nie będzie kompensat [Dot. mienia zaburzańskiego], Rzeczp. 2005, Nr 286;

A. Lichorowicz, Pojęcie nieruchomości ziemskiej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego i Naczelnego Sądu Administracyjnego, [w:] Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana, *L. Ogiełło, W. Popiołek, M. Szpunar* (red.), Kraków 2005;

A. Lichorowicz, Głosa do postanowienia TK z 28.11.2001 r., SK 5/01, PS 2002, Nr 2;

P. Łaski, Refleksje na temat żądań odszkodowawczych niemieckich „osób wypędzonych” z tytułu ich wywłaszczenia w Polsce po II wojnie światowej, ZN ATR Bydgoszcz, Nauki Społeczne 2001, Nr 30, s. 35–44;

E. Łętowska, M. Bednarek, Ochrona własności – pewność prawa – konflikt między cywilistyczną tradycją a historycznymi rewindykacjami, Prawo

w XXI wieku, Księga pamiątkowa 50-lecia Instytutu Nauk Prawnych PAN, *W. Czaplński* (red.), Warszawa 2006;

J. Majorowicz, Prawo własności (art. 7 Konstytucji i art. 1 Pierwszego Protokołu dodatkowego Konwencji Europejskiej), *Biuletyn RPO* 1993, Nr 17, s. 55–73;

M. Masternak-Kubiak, Glosa do wyroku TK z 19.12.2002 r., K 33/02 [Kwestia mocy wiążącej tzw. umów republikańskich], *PiP* 2003, Nr 6;

M. Masternak-Kubiak, Orzecznictwo innych sądów, Glosa do postanowienia NSA z 16.9.2004 r., OSK 250/04, PS 2005, Nr 1;

C. Mik, Międzynarodowe uwarunkowania konstytucyjnej regulacji praw człowieka (Problemy podstawowe), *PiP* 1990, Nr 12;

C. Mik, Prawo własności w europejskiej konwencji praw człowieka, *PiP* 1993, Nr 5;

M. Muszyński, Nacjonalizacja mienia cudzoziemców w Polsce a problem rekompensaty za mienie pozostawione, PS 2006, Nr 1;

M. Muszyński, Obywatelstwo tzw. późnych przesiedleńców niemieckich. Rozważania na tle prawa międzynarodowego. Cz. 1–2, *RPEiS* 2005, z. 2, s. 33–49, z. 3, s. 77–90;

M. Muszyński, Opieka dyplomatyczna i konsularna w prawie wspólnotowym, *KPPubl.* 2002, Nr 3, s. 143–167;

M. Muszyński, Przejęcie majątków niemieckich przez Polskę po II wojnie światowej. Studium prawnomiędzynarodowe i porównawcze, Bielsko-Biała 2003;

M. Muszyński, Wywłaszczenia w NRD i sposób ich regulacji w procesie zjednoczenia Niemiec, *Prawo Europejskie i Międzynarodowe* 2003, Nr 2, s. 25–37;

A. Mycielski, Polskie prawo polityczne (Konstytucja z 17.3.1921 r.), Kraków 1947;

A. Mycielski, Polskie prawo konstytucyjne (na drodze ku nowej konstytucji), Kraków 1948;

I. Nakielska, Prawo do własności w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, Gdańsk 2002, s. 273;

W. Nalaskowski, Sankcja za naruszenie przepisów regulujących pierwszeństwo w ustawie o gospodarce nieruchomościami, PS 2002, Nr 2;

J. Napierała, Sytuacja prawna przedsiębiorstwa państwowego po unieważnieniu decyzji nacjonalizacyjnej, *PPH* 1995, Nr 5;

A. Ohanowicz, Wybór prac (Wstęp: *Z. Radwański*; opracowanie: *A. Gulczyński*), Warszawa 2007;

A. Oleszko, Księgi wieczyste. Zagadnienia prawne, Kraków 1996;

A. Oleszko, Problematyka własnościowa w świetle reformy oraz uporządkowania spraw związanych z reformą rolną i osadnictwem, *Rej.* 1996, Nr 11;

W. Olszewski, Mienie zabużańskie i porządek jałtański, *Dziś. Przegląd Społeczny* 2005, Nr 10;

A. Paciorek, Realizacja ustawy z 3.1.1946 r. o przejęciu na własność państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej na terenie Krakowa w latach 1946–1949, *Studia Historyczne* 1991, Nr 2, s. 133;

J. M. Pawłowski, Obowiązek odszkodowawczy w związku z naruszeniem art. 1 Pierwszego Protokołu Dodatkowego do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, *Rej.* 2007, Nr 5;

R. Pessel, Rekompensowanie skutków naruszeń prawa własności wynikających z aktów nacjonalizacyjnych, Warszawa 2003;

K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny, t. I, Komentarz do art. 1–1088, wyd. 4, Warszawa 2005;

A. Pikulska-Robaszkiwicz, Własność w prawie rzymskim, [w:] Własność i jej ograniczenia w prawie polskim, *K. Skotnicki* (red.), Częstochowa 2004, s. 9–12;

J. Pisuliński, Ugody i dokumenty urzędowe jako podstawa egzekucji w świetle rozporządzenia nr 805/2004, *Europejski Przegląd Sądowy* 2007, Nr 4;

A. Poczobutt-Odlanicki, Gospodarka terenami w Warszawie, Warszawa 1979;

J. Pokrzywniak, Obowiązki ubezpieczyciela związane z ustalaniem odszkodowania z tytułu ubezpieczenia OC, *PS* 2007, Nr 9, s. 119–129;

W. Potasznik, Utracone majątki. Zwrot i odszkodowania, Warszawa 2005;

J. Pruszyński, Prawa własności do mienia skonfiskowanego w trybie dekretu z dnia 6 września 1944 r. o reformie rolnej, *PS* 2002, Nr 10;

M. Ptaszyk, Gospodarstwo rolne jako przedmiot wywłaszczenia, *Pal.* 1991, Nr 10;

M. Pyziak-Szafnicka, Uwagi na temat cywilnoprawnego i konstytucyjnego ujęcia własności jednostek samorządu terytorialnego, *Samorząd Terytorialny* 1999, Nr 10;

M. Ronca, Trybunał do rozpatrywania roszczeń dotyczących martwych kont w Szwajcarii: zbiorowy arbitraż w kontekście historycznym, *Pal.* 2000, Nr 4;

S. Rudnicki, Głosa do orzeczenia SN z 21.11.2000 r., I CKN 1014/00, *Rej.* 2001, Nr 3, s. 119;

S. Rudnicki, Głosa do wyroku WSA w Warszawie z 21.12.2005 r., I SA/Wa 435/05, *teza* Nr 1, *PS* 2006, Nr 7–8, s. 259;